

Пономарьова Катерина,
канд. пед. наук, ст. наук. співробітник,
провідний науковий співробітник відділу початкової освіти
Інституту педагогіки НАПН України, Україна

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКТ З НАВЧАННЯ ГРАМОТИ: СТРУКТУРА І ФУНКЦІЇ

Анотація

У тезах розкрито сутність і структуру навчально-методичного комплексу з навчання грамоти. Висвітлено функції складників комплексу в умовах реалізації компетентісно орієнтованого навчання першокласників.

Ключові слова: навчання грамоти, навчально-методичний комплект, структура, функції.

Аннотация

В тезисах раскрыты сущность и структура учебно-методического комплекта по обучению грамоте. Освещены функции составляющих комплекта в условиях реализации компетентностно ориентированного обучения первоклассников.

Ключевые слова: обучение грамоте, учебно-методический комплект, структура, функции.

Abstract

Theses reveal the essence and structure of the educational and methodological set of literacy training. The functions of the components of the set in terms of implementation of competently oriented training of first-graders are highlighted.

Key words: literacy training, educational set, structure, functions.

Сучасний етап реформування початкової освіти спрямований на реалізацію компетентісного підходу, який передбачає не тільки уточнення цілей і змісту навчання, добір інноваційних методів, прийомів, форм організації навчальної діяльності, а й модернізацію дидактико-методичного супроводу освітнього процесу, зокрема, створення нових навчально-методичних комплектів.

Навчально-методичний комплект (НМК) ми розглядаємо, як сукупність взаємопов'язаних дидактичних засобів з конкретного предмета, метою яких є повноцінна реалізація навчальних, розвивальних і виховних цілей, визначених освітньою програмою.

У структурі НМК варто розмежовувати три складники: дидактичні засоби, призначені для вчителя й учнів, методичні матеріали для вчителя і навчальний комплект для учнів.

Доцільність створення НМК обґрунтовується його призначенням та функціональними можливостями. На думку Д. Зуєва, НМК покликаний допомогти вчителю активізувати навчальну діяльність учнів, породжуючи інтерес до предмета, потребу в оволодінні знаннями; підвищити

інформаційну ємність уроку; забезпечити диференційований підхід у навчанні, максимально посилюючи індивідуальне навчання школяра. [1] У сучасних наукових дослідженнях знаходимо доповнення до зазначених вимог. Зокрема, компоненти НМК мають бути об'єднані певною методичною концепцією, становити цілісну дидактичну систему, спрямовану на формування, узагальнення, закріплення й діагностику теоретичних знань і практичних умінь; активізацію творчих здібностей; формування емоційно-ціннісного ставлення до навколишнього світу. [3]

Зазначеним вимогам має відповідати сучасний НМК з навчання грамоти, ядром якого є підручник «Буквар». Крім підручника структурними компонентами комплекту, призначеними для вчителя й учнів, є мультимедійні засоби, дидактичні матеріали (азбука в малюнках, предметні і сюжетні малюнки, серії сюжетних малюнків, таблиці письмових і друкованих літер, складові таблиці, розрізна азбука, роздавальний матеріал). Навчальний комплект для учнів можуть складати робочі зошити з друкованою основою для письма і читання, посібник з розвитку мовлення, індивідуальні картки-тренажери для читання і письма, вимірники навчальних досягнень тощо. Складниками НМК для вчителя є типова освітня програма, календарно-тематичне планування уроків, методичні рекомендації щодо організації навчального процесу на уроках читання і письма, методичні посібники.

Дидактичною метою НМК з навчання грамоти є формування в першокласників повноцінних навичок читання і письма, розвиток усного мовлення, пізнавальних здібностей, інтересу до навчальної діяльності, формування загальнонавчальних умінь і навичок, збагачення життєвого досвіду дітей.

В умовах компетентнісно орієнтованої освіти НМК з навчання грамоти покликаний виконувати систему методичних функцій, а саме: мотиваційну, інформаційну, розвивальну, виховну, функцію організації закріплення і застосування знань і вмінь, контролю навчальних досягнень першокласників. Дидактична мета і функції НМК визначають зміст, структуру та методичний апарат його компонентів.

Створення НМК з навчання грамоти потребує врахування певних психологічних особливостей першокласників. Зокрема, варто брати до уваги, що, залежно від особливостей сприймання і перетворення інформації, учні поділяються на візуалів (краще засвоюють інформацію, сприйняту зором), аудіалів (швидше запам'ятовують те, що сприймають на слух) і кінестетиків (краще засвоюють інформацію, отриману через інші органи сприймання, зокрема, на дотик, за допомогою рухів). Для забезпечення успішності в навчальному процесі необхідно використовувати всі канали сприймання. [2] Саме з цією метою паралельно з букварем доцільно використовувати різноманітні роздаткові матеріали, зошити з друкованою основою, в яких першокласники матимуть можливість виконувати завдання ручкою, олівцем чи кольоровими олівцями (наприклад, наводити чи зафарбовувати малюнки, з'єднувати лініями чи стрілочками відповідні малюнки і схеми слів, будувати

графічні схеми речень, звукові схеми слів, малювати предмети, улюблені заняття, персонажів казок, власні мрії тощо).

НМК з навчання грамоти має забезпечувати диференційований підхід у навчанні першокласників, які прийшли до школи з різним рівнем підготовки (одні вже читають, а інші ще не знають букв). З цією метою доречними є картки для читання з текстами різних рівнів складності. Для читаючих дітей доцільно пропонувати посильні тексти, аби сформована в них у дошкільний період навичка читання продовжувала вдосконалюватись. Учням, які вчиться читати, варто пропонувати картки з надрукованими складами, колонками слів, реченнями і невеликими текстами з вивченими буквами, окремі слова в яких можуть замінюватись предметними малюнками.

Використання НМК в процесі навчання першокласників грамоти забезпечує реалізацію діяльнісного та особистісно-орієнтованого підходів у формуванні навичок читання і письма, цілеспрямований розвиток усного мовлення, пізнавальних здібностей учнів, сприяє формуванню компетентності уміння вчитися. Цінність комплекту полягає також у тому, що під час його застосування увага дітей перемикається на різні засоби навчання, змінюються види та форми організації діяльності школярів на уроці, що посилює мотивацію навчання, зменшує втомлюваність, підтримує пізнавальний інтерес першокласників.

Список використаних джерел

1. Зуев Д. Д. Повышение эффективности учебно-методического комплекса как средства интенсификации учебного процесса / Проблемы школьного учебника : спец. выпуск. Москва. Просвещение, 1987. С. 7–37.

2. Пономарьова К. І. Організація навчання грамоти першокласників за навчально-методичним комплектом / Початкова освіта : Методичні рекомендації щодо використання в освітньому процесі типової освітньої програми для 1 класів закладів загальної середньої освіти. Київ. УОВЦ «Оріон», 2018. С. 74-79.

3. Стадник О. Г. Склад навчально-методичних комплектів зі шкільних дисциплін / Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр. Вип. 28. Запоріжжя, 2013. С. 431-434.